

SECTIO IV.

REVELATÆ RELIGIONIS EXISTENTIA.

§ I. PRÆCOGNITA.

Sat notum omnibus, homines non solum de Deo, sed etiam ad Deum loqui, cum suis precibus Dei opem implorant; Deum vero ad homines locutum aliquando fuisse, pernegan Theistæ, eo quod divinæ ad nos locutionis (præterquam quod vix possibilis ac inutilis videatur) indicia nulla sat idonea dari existiment. Ubi ergo demonstratum a nobis fuerit, quod Deus pro omni statu, Naturæ, Legis et Evangelii plura hominem nosse voluerit, quæ perlumen rationis naturalis non innescunt; quodquere ipsa extent semperque extiterint aliqua ad memoriam nostram a Majoribus prodita, quæ nec sciri, nec scribi, nisi Deo peculiariter revelante, potuerint (uti est præ cæteris futurorum prænotio, quæ omnium non tantum Christianorum et Judæorum, sed et gentilium Philosophorum ac Poetarum consensu vim nostræ rationis et facultatem excedit), indubia erit Divinæ Revelationis existentia.

§ II. THEMATA.

I. Existit Divina Revelatio, quæ Verbo Dei dicto, scripto et tradito continetur.

PROBATIO. In omni ætate et statu hominum Deus locutus est. In Lege Naturæ sanctissimis illis Patriarchis, ADAMO, NOEMO, ABRAHAMO; et quidem primo Homini præcipiendo: *de omni ligno paradisi comedere*; *de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas*; *in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Gen. II. 16. Alteri vero parenti gentis humanae severe edicendo: *carnem cum sanguine non comedetis*. Gen. IX. 4. *In quo benedicendæ erant omnes Nationes terre.... egressere de terra tua, et de domo Patris tui..... et excidetur ex vobis omne masculinum*. Gen. XII. XVII. XVIII. In Lege scripta longe plures extiterunt, cum primis autem Moses et PROPHETÆ, ad quos Deus verba fecerit. In Lege Gratiae præter Prophetas, quos ea initio habuit, ipsum Dei Verbum auditum est, nobisque Deus in Filio locutus. Cum igitur Verbum dictum non sit aliud, quam quod a Deo, vel ab Angelo Dei vicario auditur: cum de prædicto Dei Verbo non solum Mosen, sed antiquissimos etiam Scriptores alios habeamus testes: cumque nihil eorum, quæ Deus hac ratione locutus fuit, aut lex aut ratio naturalis dictaverit; certissime existit semperque extitit Divina Revelatio in Verbo Dei dicto.

Verbum Dei scriptum, quod Legi Naturæ aut defuit, aut enjus saltem nullum.

lum authenticum extat monumentum, in Lege scripta multis Codicibus sacris (quibus divina oracula continentur) consignatum totius antiquitatis fides attestatur et prædicat. Lex Gratiae etiam suos habet libros divinos, et majoris quidem momenti, summa omnium seculorum ac populorum veneratione comprobatos.

Verbum Dei traditum eloquuntur pro Lege Naturæ ea omnia, quæ de re sacra et cultu divino a primis parentibus accepta magna cura quasi per manus tradebantur. In Lege Mosaica fuisse divinas Traditiones, evincit illa Christi ad Phariseos exprobratio, quod genuinas ac divinas Traditiones adulteraverint; imo nonnisi traditione illum ritum tenebant, qui fœminis ad peccatum originis eluendum adhiberi consueverat; cuiusmodi remedium extitisse, omnes consentiunt. In Lege demum Nova quot et quanta non fecit auctor fidei et gratiæ CHRISTUS JESUS, quæ, oculato teste sancto JOANNE, nullo volumine comprehendi possint? Hinc Ecclesia suas Traditiones servat Christi et Apostolorum ore acceptas, et nudis verbis jam inde ad nos transmissas.

Itaque in Verbo Dei scripto et tradito existit Revelatio Divinæ Religionis, certissima ex totius generis humani fide ac persuasione.

II. Sacrarum Scripturarum semper fuit ac esse debet summa fides et veneratio.

PROBATIO. 1º. Scripturae Sacrae nihil enuntiant, quod fidem non mereatur, aut cuius non dentur exempla plurima æque digna fide; nihil quod genio et ingenio illius ævi, circumstantiis personarum, aut nationum (de quibus loquuntur) moribus non exakte consentiat; id quod prodigo simile in Historia Foederis tam antiqui, dum coeva aliorum Scriptorum monumenta fabillis et mendaciis ferme omnia scateant. Si qua obscuritas aut ambiguitas sese objicit; hoc fere totum est circa unum alterumve textum perperam intellectum, circa historiam ævi nostri moribus ac crisi non satis accommodam, aut circa aliam apparentem in Genealogia aut Chronologia difficultatem; ut mirum sit, Theistas (quamvis de hisce rebus, ob linguae usum, mores, sensa, loca, tempora et varias differentias aliarum nationum orientalium nobis parum cognitas, ob temporis longinquitatem et narrationis brevitatem, rite dijudicare ipsi omnium minime valeant) propterea toti tam venerando fidei deposito illudant, narrationes sacras suis ideis et anecdotis accommodent, ad sensus extraneos quevis detorqueant, et quidquid apertum ac verum, sanctum et divinum est in Libris divinis, proscindant atque exsibent.

2º. Scriptores Sacri candore ac simplicitate, veritatis integerrimo studio, zelo divinæ gloria maximo, atque aliis Theopneustorum hominum characteribus ubique ita præfulgent, ut ceu veracissimi hominum, et a quæstu seu teris seu famæ remotissimi, omnium quoque fide dignissimi sint; qui demonstrant, quod enarrant; qui rerum ac temporum catastrophen, quam consignant, ipsi vivendo contigerunt, vel saltē eidem proximi fuerunt; quorum sinceritatem vel ipsæ apparentes hinc inde antilogiae manifestant; que scriptis evulgant, pleraque Ephesi, Jerosolymæ et celebrioribus in locis, atque publica in luce gesta erant; ea libertate styli ac securitate usi, ut (quod humana duntaxat sapientia certo prohibuisset) non tantum suos et suæ gentis, sed et summorum virorum (qui capita et fundamenta Religionis

erant) ABRAHÆ, DAVIDIS, PETRI et PAULI nœvos propalarent; ut tametsi pro veritate verbera, carceres et mortem ferrent a Judeis et gentibus; tamen veritatis revelatae hostes Scriptorum authentiam nunquam inficiarentur.

3º. Tota Antiquitas; scriptores fere omnes, qui in mores et regiones orientalium accuratius inquisierunt; Mythologia etiam gentilium, in qua si veritatis superest vestigium, ex sacris Litteris depromptum fuit; quin et hostes Religionis Judaicæ ac Christianæ, nolint velint, SS. Scripturarum divinitatem, antiquitatem et auctoritatem attestantur, prout erudit ac copiose demonstrant Eusebius, Grotius, Huetius, Prideaux, Schuckford, Lavaur, Lardner, Biscoe, Kœcher et alii recentiores, ex quibus manifestum, quod nulla unquam monumenta historica (uti illa SS. Scripturarum) tanta fuerint accurate discussione discussa, et nulla alia tam concordi assensu declarata ceu verissima; quod doctrina in Libris divinis contenta tam sit pura et sancta, ut si gens humana suos eidem mores conformaret, felicissimus foret orbis terrarum; quod denique apud omnes Gentes summa SS. Bibliorum veneratio viguerit, ut jam dum trecentis annis ante Christi adventum Rex PTOLEMÆUS verti curaverit hebræum Codicem in græcum idioma, ac Regi ARISTÆUS enarraverit de Theocteti et Theopompi irreverentia erga SS. Codices, in uno vertigine cerebri, et in altero oculorum cæcitate vindicata, ita ut hic cæcutiret, et ille insaniret, dum suam tandem perfidiam ejurassent cum proposito nunquam deinceps Libris divinis ad nugas et fabulas abutendi.

III. Divinæ Traditiones ejusdem cum Sacris Scripturis auctoritatis sunt.

PROBATIO. Verbum Dei traditum æque est Verbum Dei, ac Verbum Dei scriptum; cuius summa auctoritas non est a scriptore vel traditore, a calamo vel ore, ab atramento vel aure, a charta vel corde, sed ab eodem Revelationis traditæ ac scriptæ divino auctore. Si hujus infinita sapientia et veracitas omne excludit dubium, omnemque removet suspicionem erroris a Verbo scripto, quidni a tradito? Si hujus infinita Providentia conservandæ SS. Scripturarum integratæ mire invigilet, quidni conservandæ divinarum Traditionum authentiæ; cum utrinque sit Verbum, quod Deus locutus est? Quin ausim dicere, Verbum traditum non majoris quidem auctoritatis, sed potioris conditionis esse, quam scriptum: nempe traditione quadam tenemus, Vulgatam illam, ut vocant, editionem veram esse et legitimam; et licet Florentinum ac Tridentinum statuerint, tot et non plures sacri textus Codices, hos et non alios esse admittendos; hoc tamen ex antiqua Ecclesiæ traditione didicerant.

Imo, quod sit in Ecclesia quædam Regula fidei fallere nescia, licet ex sacris paginis habeamus; id tamen ex communi quadam traditione firmius tenemus, quæ sacri textus germanum sensum retinet, quem multi in multis aliorum, atque scripta sunt, flectere ac detorquere facile possunt. Igitur recte credit, qui cum S. AUGUSTINO Evangelio non crederet, nisi ecclesiasticæ traditionis auctoritate niteretur: recte sentit, qui cum S. CHRYSOSTOMO nihil amplius querendum esse judicat, ubi ad traditionem perventum est: recte docet, qui cum APOSTOLO prædicat, servandas esse a cunctis fidelibus omnes traditiones ab Apostolis seu verbo, seu scripto relictas: pessime vero sibi ipsi contradicit, qui rejicit traditiones, ac soli textui insistit. Si enim dun-

taxat id divina fide tenendum, quod in SS. Libris scriptum est, (quod ipsum in iis nuspian legitur) ergo vel hoc ipsum non scripto, sed traditione tenetur; si vero id traditione accepimus, alia quoque esse possunt, nudo verbo non scripto jam inde a Christo ad nos transmissa.

Obj. I. Si Deus locutus est (ait ROUSSEAU, *Emile*, T. III.) cur mihi non est locutus? Nonne id Deo perinde fuisse, ac mihi consultius contra periculum perversionis? Tandem quid obsit, nulli prætensarum Revelationum assentiri; dum certus sum circa agendorum obligationes? Serviam Deo in simplicitate cordis, atque ea præcise addiscam, quæ mei sunt officii, parum sollicitus de doctrina, quæ ad mores et vitæ rationes non attinet.

RESP. Dubium plane est, Rousseau et ejus asseclas, qui ad tantam lucem veritatis Evangelicæ (quam is alicubi confitetur) nihilominus dubitant, dubitatores non fuisse, si Deus ipsis locutus fuisse. Procul dubio huic inspirationi divinæ suum illud inconceivable, contradictorium et ἀδύνατον iterato opposuerint. Item cur minus timenda cordis mei deceptio, quam aliena delusio? adhæc uti Deo liberum, loqui ad homines; ita liberum, huic vel illi homini loqui. Tunc ausis obstrepare summæ veritati, cui placuit Prophetis loqui et Apostolis; Ecclesiam vero eam custodire divinam locutionem, ac fidelibus fidelissime tradere?

De vita et moribus suis quæ debuccinat, verba quam splendida, tam sunt fucis illita. Quid si Deus ad ea te obliget officia, quæ nescis, aut quæ sola Ratio non attingit? Eccui mortalium in statu elevationis ad finem supernaturalem sit certitudo de notitia omnium suarum obligationum absque revelatione? Que cordis simplicitas sine perfecta cordis submissione ad nutum supremi Numinis, sine animo ac studio investigandi Revelationem reipsa extantem? Nonne inter omnia hominis officia non sola voluntatis, sed intellectus etiam obedientia est, Deo loquenti æque ab intellectu, ac Deo præcipiente a voluntate præstanda? Cui certo non constat, falsam esse quamecumque Revelationem; nec tamen inquirit, sed contemnit; is fallit et fallitur, cum dicit, rescire se ac adimplere omne suum officium, injurius Deo, incurius salutis.

Obj. II. Præcepta divina de ligno scientiæ boni et mali, de non comedenda carne cum sanguine, atque de circumcidendo omni masculino, non fuerunt universo hominum generi imposita; aut si præceptum illud Adamo datum, ejusdemque prævaricatio, et redemptionis per Messiam necessitas ad omnes omnino homines pertinebat; ecce labis originariæ contagio, atque divini Redemptoris promissio non statim omnibus patetfacta, nec statim ab omnibus cognita fuit; illa omnibus funestissima, hæc vero omnibus optatissima?

RESP. Si poenam cuncti mortales luimus mortem per peccatum ingressam in mundum; quidni et culpæ rei simus, cui illa statuta est poena? Ad omnes quippe pertinet illud: *In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es; quia pulvis es, et in pulverem reverteris.* Legem Noem datam strinxisse etiam posteros, vel ex eo conficitur, quod qua fuit auctoritate lata, eadem fuerit multo post tempore abrogata. Quod ABRAHÆ præceptum fuit, stringit universos, at spirituali sensu, quo videlicet Abra-

ham pater noster est, fideique ac spei nostræ typus et exemplar. Si enim de illo dictum: *credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, de nobis tenet illud: accedentem ad Deum oportet credere... quia sine fide impossibile est, placere Deo.* Quod Abrahæ promisit Deus: *Noli timere, ego protector tuus sum, et merces magna nimis;* hoc nos quoque excitare debet ad spem futuræ gloriæ, quæ est in celis ipsius Dei visio facie ad faciem; Theistas vero edocere, quod ad felicitatem æternam sibi comparandam Abrahæ haud visum fuerit sufficiens, suum cuique mortalium reddere, et mores suos ad præscriptum rationis exigere; qui insuper fide duce et ex amore optimi Dei parentes et patriam deseruit, per gentes et regiones exteras peregrinatus est, et ad filium adeo charissimum immolandum extit paratissimus; hisce contendens, Deum ex toto corde, et ex tota anima, et ex totis viribus diligere.

Evidem placuit Altissimo successiva evolutio Revelationis de venturo Redemptore, ita ut ADAMO serpentis, mulieris et seminis allegoria; ABRAHAM, ISAACO et JACOBO iterata Messiae et promissio et prædictio sufficeret; Prophetas autem in dies perspicua magis collustraret notitia de legato illo coelesti, de Reparatore mundi deperditi, de Legislatore populorum, de lumine in revelationem gentium, de salute Israelis, de Sancto Sanctorum, qui deleturus sit terra iniquitatem, spiritu Dei repleturus orbem terrarum, æternam et justitiam et pacem daturus omnibus hominibus; quos etiam fines ac munia Messiae palam omnibus et ubique prædicabant. Attamen omnes Patriarchæ et Prophetæ qua desideriis ac votis, qua vaticiniis, figuris et ceremoniis de Messia abunde testati sunt ad necessariam et de peccato Adæ, et de adventu Reparatoris fidem. Tota certo natio Judaica hac semper spe repleta fuit, quæ tam aliis etiamnum radicibus fixa hæret, ut post septendecim seculorum durissimam servitutem cum incredibili malorum omnium tolerantia exspectent, qui venturus est; sed qui dudum venit.

Obj. III. Libri Sacrae Scripturæ sunt vitiati; cum SS. Patres, IRENÆUS, JUSTINUS et HIERONYMUS Judæis ac Hæreticis impingant crimen Scripturæ adulteratæ. Sunt inter illos libri plures deperditi, et plures apocryphi, quos passim omnes aut ignorant aut abjiciunt. Nulla extant amplius Autographa. Apographa, præsertim Hebraica et Græca, non sunt authentica, prout de his fatentur ipsimet orthodoxy. Apographum autem signatum testibus fide dignis in foro fidem facit, cum exemplum apographi quacumque firmatum auctoritate nullius sit ponderis. Latina denique versio a mendis fere sexcentis ac innumeris lectionibus variantibus deformata est. Que igitur divinitas Revelationis descriptæ in libris, quorum nulla est authentia?

Ita fere LOCKIUS, L. IV. de Intellig. hum. c. 16.

RESP. Apage nænias Incredulorum contra totius generis humani contestationem! Nonnulla Bibliorum exemplaria ab hæreticis corrupta, et versiones aliquas a Judæis, Aquila, Symmacho et Theodotione male redditas fuisse, conqueruntur Patres: quid paucorum hominum impudentia officiat divinæ Revelationi, aut sacrorum Voluminum substantia? Catholicorum exemplaria, ne circa fidem et mores, aut res majoris momenti depravarentur; id cavit Dei Providentia, nec cura Patrum aut Episcoporum unquam permisit. Quantopere cordi fuerit Ecclesiis, ut haberent emendatissimos Codices

SS. Scripturarum, vel indefessa ORIGENIS et S. HIERONIMI studia satis declarant.

De libris deperditis quis scit, utrum canonici aliquando fuerint, an inspirati divinitus, an non sub aliis nominibus nunc extant in ipsis libris Canonis inserti? Et quis dubitat, iis jam deperditis, sua Canonem V. T. integritate valere, maxime si hi ad illum nunquam spectabant? Numquid sine iis in hodierno Canone eluet Revelationis divinae, Religionis Judaicæ et Theachici Regiminis idea omnibus numeris absoluta? Hanc recipiant, hanc venerentur Theistæ, et salva res erit. Quos universalis Ecclesia a divinarum Scripturarum canone excludit, et nos excludimus ceu apocryphos; quin vel minimum decedat Revelationi, cuius divinitas inde magis commendatur. Credat, agat Theista, que ex hodierno Canone N. T. credenda et agenda proponit Ecclesia; et certus sit de summa vitae ac religionis perfectione.

Verum Autographa requiris, Incredule? requiro et ego autographa Sanctorum Patrum, imo Scriptorum profanorum. Si non exhibeas; ex tota antiquitate nullum suscipiam Scriptorem ceu genuinum. En! quo deducant argutiæ Incredulorum. In Apographis nostris idem esse Dei Verbum, quod erat in Autographis consignatum, æque ex constanti ætatum sibi succendentium judicio et testimonio discimus, ac genuinos esse aliorum Scriptorum libros. Qui humano majus testimonium postulat pro authentia Librorum sacrorum, non nobis, sed crucem figit iis, qui Ecclesiam non audiunt. Lockio respondendum, recte constitutum esse, ut non valeat exemplum Apographi, licet valeat ipsum Apographum; non quia certi esse non possumus, quod exemplum sit accurate descriptum, sed quia nulla ratio est, cur non audeatur ipsum instrumentum. Rejici debet testimonium magis remotum, cum aliud minus remotum haberi possit. Sed si aliquo casu instrumentum ipsum primum interriisset, sine dubio Apographum ipsius locum teneret instrumenti, ex quo postea alia Apographa valerent. Sic in Religione tradita, cum vetustate consumpta sunt prima instrumenta, non vetat Regula Juris, quin valeant antiquissima et fide dignissima Apographa, et ex illis nova descripta. De fontibus quam imperita objectio? Ex iis certe omnes Catholicæ majorem claritatem, elegantiam et energiam in multis hauriunt, iisque ceu fontibus (siquidem extant puri) summam deferunt fidem et venerationem.

Vide hic P. HERM. GOLDHAGEN S. J. Introduct. P. I. et P. FRANC. WIDDENHOFFER S. J. Sacrae Scripturæ Dogm. et Polem. explicatæ, Tom. I. Wirzburgi, 1755.

Menda et sphalmata, quæ in Libris sacris occurunt, levioris momenti sunt, et summam rei seu Religionis Revelatae, quam lassessunt Theistæ, neutrāliam attingunt; prout MILLIUS et HEINECCIUS exhibent in Bibliis Quadrilinguis. Et sane varietas lectionum adeo nihil officit, ut potius causam nostram juvet. Nam si omnis plane abasset variatio; nonne, qui criminantur omnia, Theistæ dicent: qui possibile est, per tot secula nec litterulam ullam excidisse, aut mutatam, aut transpositam fuisse, in Codicibus prope innumeris, quales ante inventam Typographiam descripti fuere a librariis nec doctis, nec accuratis? At quomodo placent Theistis TERENTI Comœdiæ? Audio exclamantes: o quam purus et integer textus! quamvis plusquam

viginti millia lectionum variantium ex copia Manuscriptorum adnotaverint eruditii.

De his AUGUSTUS NOESSELT § 232... P. HERM. GOLDHAGEN S. J. in Praef. ad Editionem Novi Testamenti Græci, Moguntiae 1753. Ejusdem Introduct. in S. Scripturam, P. I. Sect. II. Q. X.

Obj. IV. Scriptura sacra abundat obscuritatibus, ambiguitatibus, anti-logiis et paradoxis, uti sunt: littera occidit, contingebant omnia in figuris, duplex captivitas, Christus humiliatus usque ad mortem Crucis, Messias triumphans de morte per mortem suam... Sensus item S. Scripturæ est mere allegoricus, quo Seculi IV. et V. Scriptores unice usos fuisse, ostendit WOOLSTONUS; non ergo lex certa Religionis esse potest.

Resp. Jam iterum Theistæ muscas venantur. Lucem volunt et non tenebras; et non est lux Incredulis, cum fides sit lux vera, quæ illuminat. Caliginem et ambiguitatem divinae locutionis incusant, quam dudum SS. Patres, et novi et antiqui Interpretes felici opera dispulerunt. Contradicentia rea conclamant divina oracula, que vel non est contradicentia nisi ad speciem, et pridem conciliata; vel salva historiæ ac doctrinæ veritate permittitur, « ut per hæc ipsa, quæ in eis contraria videri possint, multi excercarentur digne traditi in concupiscentias cordis, et in reprobum sensum, et multi exercerentur ad eliamandum pium intellectum »; Aug. L. de *Consensu Evangel.* Res mira, ubi tenebriscosos Homeri, Virgilii et Ovidii libros volvunt Naturalistæ; summa ubique claritas resulget, quamvis sua de natura et cultu Deorum, uti et de fine hominis sensa nuspian declarant. Ubi vero libros ex omnium consensu vere divinos inspexerint; quantum undique chaos offunditur oculis, sed cæcorum!

Quæ ceu paradoxa feriunt Theistas, velut in luce posita intuentur fideles, et qua adimpta, qua illustrata a Christo et ab Apostolis censem assensu fidei dignissima. Duplē esse sensum S. Scripturæ, litteralem et mysticum, semper agnoscit Ecclesia: Doctores Ecclesiæ, Concilia, et Sancti Patres non raro usi sunt; qui tamen sere omnes (si cum Philone et Origene unum alterumve excipias) litteralem ceu fundamentum ante positum credebant, cui deinde pro majori fidelium utilitate sensus allegoricos innectebant. Recte igitur suam WOOLSTONON malam fidem exprobrant ipsi Angli Schmalbrockius et Stackhusius.

Copiose ac eximie de his pertractat P. ALPHONSUS NICOLAI. S. J. Dissertationum in S. Scripturam Tom. I. Dissert. I. Florentiae, 1736.

Obj. V. Religio Traditione propagata facile mutatur, facilius vitiatur, et cum multæ etiam fabulæ per manus tradantur, quis veras Traditiones a falsis discernat? Legitimum vix erit testimonium hominum in re tanti momenti, nisi de eorum probitate ac propensionibus constet; sed Judæi testes Revelationis Mosaicæ pro gente nimis credula et superstitiosa semper habiti sunt; et Christiani Christianæ Revelationis testes sunt in propria causa.

Resp. Multa sane suppetunt exempla, quæ probent sacram quoque textum a depravatione haud esse prorsus immune. Imo scriptis mandata longe

facilius adulterantur, quam communi Traditioni, hoc est, omnium hominum memoriae credita; quanquam utrumque depravari potest Verbum Scriptum et Traditum, et utrumque certam regulam fallere nesciam desiderat, cuius opera verum ac legitimum a spurio et adulterino discernatur, sine qua neutrum valet ex auctoritate, quam divinæ fidei firmitas postularet. Catholicis pro regula tam necessaria est infallibile Ecclesiæ judicium, quæ assistente Spiritu sancto (qui docet omnem veritatem) et inter Scripturas et inter Traditiones rite discernit. Sed Heterodoxi, qui Ecclesiam non audiunt, et divinas Traditiones rejiciunt, qua ratione Christianæ Revelationis in Libris divinis existentiam Theistis persuadebunt? Quippe mutant hic scenam, et (prout reperi in Protestanticis Christianismi vindiciis recentioribus) ad hoc præcise dogma de existentia Sacrae Scripturæ, seu fundamente, requirunt divinam Traditionem. Verum si hanc Protestantum in suis principiis inconstantiam, ac malam cohærentiam rescant Theistæ; si propter obscurores divinitatis notas nec Scripturam S. nec Traditionem illam admittant; si Sacrae Scripturæ in multis obscuritatem ad oculos exhibeant, cujus illi clarissimam in omnibus lucem mirifice prædicant; dubito plane, quod multos de gente Theistica sua sectæ proselytos facturi sint Protestantes.

Pro Traditione Judaica et Christiana stat testimonium universale aut pene universale, cui legitime constituto error omnino et undeque repugnat; idque secundum veritates illas nobis veluti congenitas: non omnes insanient homines; in fraudem uno ore consentire omnes non possunt; non sunt omnes mendaces in uno seculo et sinceri in altero; nec universum genus humanum ad decipiendum aliquem conspirat; nec aliquis toti generi humano illudere potest; quibus adde illud CICERONIS: « Commenta enim delet dies ».

§ III. COROLLARIA.

Viguit ergo ab initio mundi, proin ante Mosis tempora, vera Religio, cuius beneficio potuerunt omnes, quod fecere pauci, a vero et recto non deficere. Vel in fabellis Gentilium mundi creatio, diluvium aliaque historiæ sanctæ capita memorantur. Noverat cum Ægyptiis primus ille PHARAO, manum Dei esse cum JOSEPH, et noverat eum soli Deo vero servire. Vedit, obstupuit et ingemuit Ægyptus ad splendidissima illa Mosis prodigia, atque digitum Dei hic esse, probe cognovit. Rescierunt populi finitimi Israelitarum, et ab his aliis, unum a posteris ABRAHÆ coli Deum, cœli et terræ conditorem. Percrebuit ubique fama de sapientia et de religione SALOMONIS. Ad Ninivitas missus fuit JONAS; et Babyloniis diu permixti vixerunt DANIEL, EZECHIEL et plures alii a Religione celebres viri, quos inter TOBIAS ad filios Israel his verbis usus: *Ideo dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut enarratis vos mirabilia ejus; et faciat scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.* Demum versio LXX. Interpretum lectionem SS. Librorum Græcis omnibus aperuit.

Verum quia oculos plerique claudebant, ne viderent lumen; quia arroganter elati evanuerunt in suis cogitationibus; quia, lege naturæ liberrime violata, abierunt post concupiscentias suas; quia, spreto vero Numine, creaturam se ipsis pejorem pro Deo coluerunt; merito subtracta est lux veritatis,

ita ut Aegyptus etiam ad tot tantorumque prodigiorum divinam lucem obdut reseret magis; et Philistæ, quamvis Dagon suum ante arcam Dei Israel prostratum viderent, nequaquam cessarunt clamare ad invicem: *Confortamini adversus Deum, et estote viri, ne serviamus Hebreis.* Theistæ numquid meliores, quorum tota fortitudo et virile robur in eo est, ne serviant Christo, sed Dagon, hoc est idolo rationis sue, cui vero non tam ipsi serviunt, quam ipsis ratio ad quosvis errores et vitia deservire debet?

Ita ut Iudei etiam ad tot tantorumque prodigiorum divinam lucem obdut reseret magis; et Philistæ, quamvis Dagon suum ante arcam Dei Israel prostratum viderent, nequaquam cessarunt clamare ad invicem: *Confortamini adversus Deum, et estote viri, ne serviamus Hebreis.* Theistæ numquid meliores, quorum tota fortitudo et virile robur in eo est, ne serviant Christo, sed Dagon, hoc est idolo rationis sue, cui vero non tam ipsi serviunt, quam ipsis ratio ad quosvis errores et vitia deservire debet?

Ita ut Iudei etiam ad tot tantorumque prodigiorum divinam lucem obdut reseret magis; et Philistæ, quamvis Dagon suum ante arcam Dei Israel prostratum viderent, nequaquam cessarunt clamare ad invicem: *Confortamini*

adversus Deum, et estote viri, ne serviamus Hebreis. Theistæ numquid meliores,

quorum tota fortitudo et virile robur in eo est, ne serviant Christo, sed

Dagon, hoc est idolo rationis sue, cui vero non tam ipsi serviunt, quam ipsis

ratio ad quosvis errores et vitia deservire debet?

DISSERTATIO V.

DE RELIGIONE PAGANICA.

SÉCTIO I.

DE ATHEISMO.

§ I. PRÆCOKITA.

Athei, sex hominum pessima, Deum a Mundo hoc aspectabili non discernunt: Mundo aseitatem, necessitatem existendi et aeternitatem asserunt: Providentiæ Dei substituunt fatum, casum, fortunam cæcamque necessitatem: animam eodem cum corpore interitu perimunt: pro una et summa lege habent propriam utilitatem quacumque ratione procurandam. Hujus Atheismi avo recentiore professores extiterunt BENEDICTUS SPINOZA, BOULAIN-VILLIERUS, JOANNES TOLANDUS, LAMETRIUS, nec non EDELMANNUS. Athei minus, quanquam satis impudentes, Deum quidem profitentur, sed qui humana cuncta negligat se solo contentus; ac proin negant attributa divina, cumpromis autem specialem Dei Providentiam, animæ immortalitatem, peccatum et præmiorum aeternitatem; totam vero hominis justitiam quacumque legis naturalis observantia, et felicitatem quacumque affectuum seu passionum tranquillitate ita definitiunt, ut non minus ac illi quanvis Religionem pessimum. Hujus impietatis famosi defensores fuere HOBSES in suo Leviathan, et BOLINGBROCKUS in suis operibus philosophicis.

Equidem homines tam sui, Dei ac Religionis incurii haud digni sunt cura aliena, sed merito suaæ vesaniaæ ac pervicacie relinquendi; tamen quia vera Religio zelatur pro omnium salute, de qua hac in vita nemini est desperandum, admittamus lucis aliquid hisce tenebrarum filiis affundere, ut si velint nostram hanc opellam sincera mente pervolvere, nec cor suum obdurare ad vocem veritatis, deinceps nolint esse increduli, sed fideles.